

KOMISJA STANDARYZACJI NAZW GEOGRAFICZNYCH
POZA GRANICAMI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
przy Głównym Geodecie Kraju

Nazwy w językach mniejszości w Polsce

Maciej Zych

Ustawa o mniejszościach

6 stycznia 2005 roku Sejm Polski uchwalił
***Ustawę o mniejszościach narodowych
i etnicznych oraz o języku regionalnym.***

Ustawa weszła w życie 1 maja 2005 roku.

141

USTAWA

z dnia 6 stycznia 2005 r.

o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa reguluje sprawy związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniem i rozwojem języka regionalnego, a także sposób realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne oraz określa zadania i kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tych spraw.

- 2) w sposób istotny odroźnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;

Mniejszości narodowe

Mniejszością narodową jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Polski,
- w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją,
- dąży do zachowania swojego języka, kultury, tradycji,
- ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę,
- jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Polski od co najmniej 100 lat,
- utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie

Mniejszości etniczne

Mniejszością etniczną jest grupa obywateli polskich, która spełnia wszystkie warunki wymienione dla mniejszości narodowych, za wyjątkiem ostatniego:

nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

Język regionalny

Językiem regionalnym, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, jest język tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jej obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności państwa.

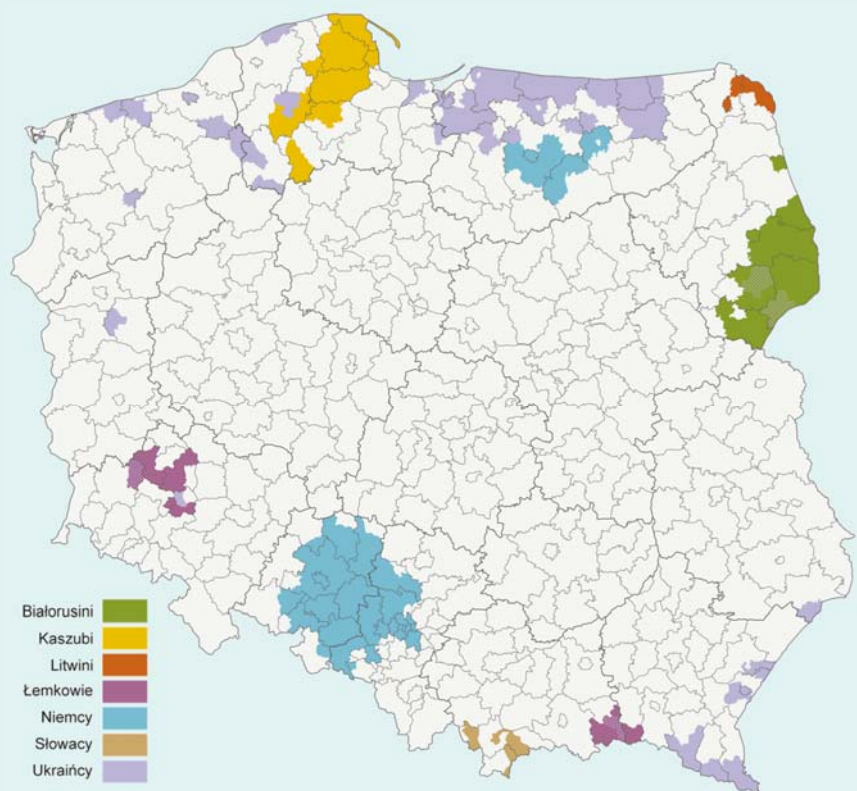
Językiem regionalnym nie są ani dialekty języka oficjalnego, ani języki migrantów.

Mniejszości

Spis 2002:
305.938 osób
(mapa)

Spis 2011:
394.332 osoby

Ustawa o mniejszościach

Z punktu widzenia nazewnictwa geograficznego istotne są dwie zawarte w ustawie regulacje.

Pierwsza dotyczy używania języków mniejszości, druga zaś nazewnictwa geograficznego w tych językach.

Język pomocniczy

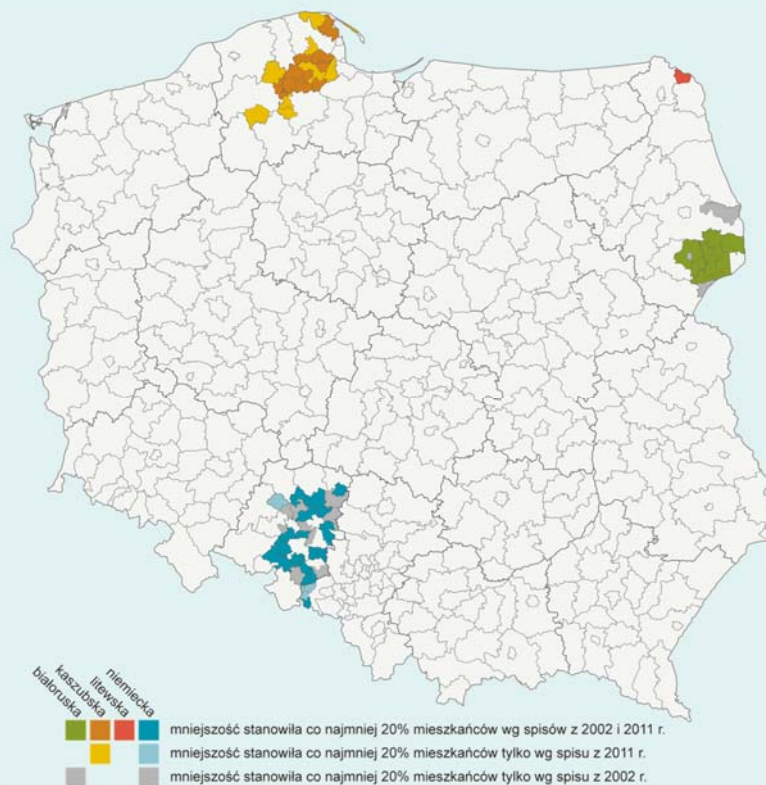

Ustawa przewiduje, że w gminach, w których liczba mieszkańców należących do mniejszości, której język ma być używany jako język pomocniczy, wynosi co najmniej 20% mieszkańców danej gminy język tej mniejszości może zostać wprowadzony jako „język pomocniczy” w kontaktach z organami gminy.

Język pomocniczy

W Polsce jedynie cztery mniejszości (Białorusini, Litwini, Niemcy, Kaszubi) stanowią w 51 gminach (na 2479 istniejących w Polsce gmin) co najmniej 20% mieszkańców.

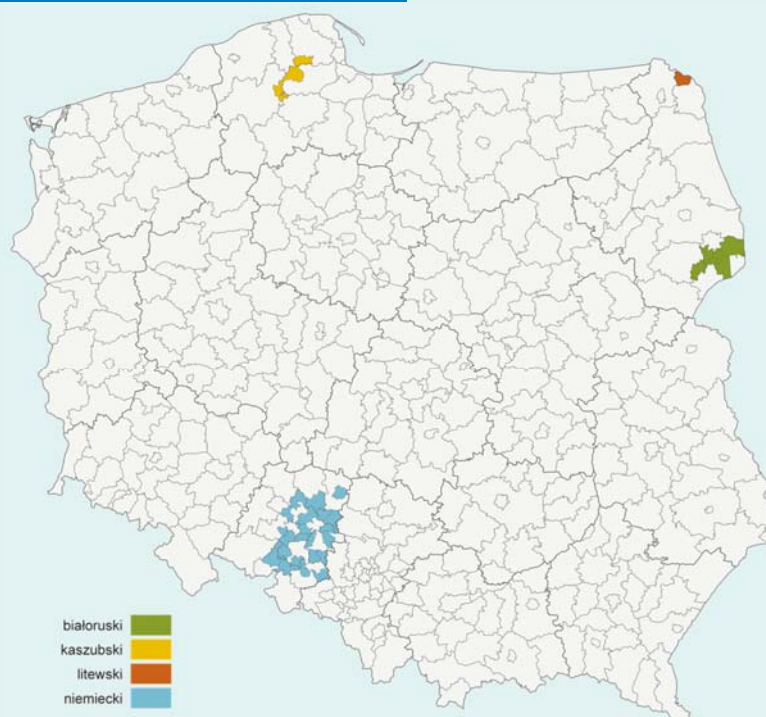

Język pomocniczy

Język pomocniczy wprowadzono w 31 gminach:

- białoruski w 5
- kaszubski w 3
- litewski w 1
- niemiecki w 22

Nazwy mniejszościowe

Ustawa określa, że obok ustalonych w języku polskim nazw geograficznych mogą być używane również, jako nazwy dodatkowe, tradycyjne nazwy w języku mniejszości dla miejscowości, obiektów fizjograficznych oraz ulic.

Nazwy mniejszościowe

Nazwy w języku mniejszości dla miejscowości niezamieszkanymi, obiektów fizjograficznych, a także ulic, placów itp. mogą być ustalone tylko w gminach, w których osoby należące do mniejszości, w której języku są te nazwy, stanowiącą co najmniej 20% mieszkańców

Nazwy miejscowości zamieszkanymi mogą być również ustalane w przypadku gmin niespełniających wymogu ilościowego liczby jej mieszkańców należących do mniejszości. Dla takich miejscowości można wprowadzić nazwę dodatkową, jeżeli w wyniku konsultacji społecznych za taką nazwą opowie się ponad połowa osób biorących w nich udział.

Nazwy mniejszościowe

Dodatkowe nazwy w języku mniejszości mogą być wprowadzone na terenie całej gminy lub tylko w jej części.

Nazwy w językach mniejszości nie mogą być stosowane samodzielnie – muszą zawsze wystąpić po oficjalnej nazwie w języku polskim. Nazwy w językach mniejszości, w przeciwieństwie do nazw w języku polskim, nie są nazwami oficjalnymi, a tylko „nazwami dodatkowymi” (pomocniczymi).

Nazwy mniejszościowe

Nazwy w językach mniejszości nie mogą nawiązywać do nazw z okresu 1933–1945 nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Radzieckiego.

Wszystkie nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych zaproponowane przez radę gminy muszą uzyskać pozytywną opinię Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych.

Nazwy mniejszościowe

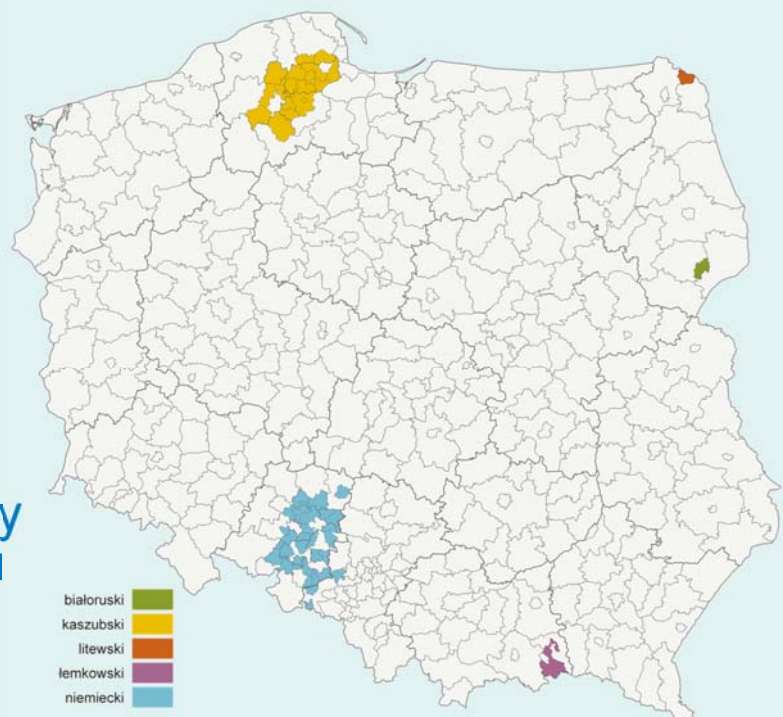
Obecnie (stan na 1 lutego 2014 roku) dodatkowe nazwy zostały wprowadzone w pięciu językach dla 1072 miejscowości i ich części w 51 gminach:

- 14 nazw miast, w tym 3 miast powiatowych (5 nazw kaszubskich, 9 niemieckich)
- 682 nazwy wsi (22 nazwy białoruskie, 317 kaszubskich, 29 litewskich, 9 łemkowskich, 305 niemieckich)
- 165 nazw części wsi (163 nazwy kaszubskie, 2 niemieckie)
- 211 nazw przysiółków, kolonii, osad oraz ich części (5 nazw białoruskich, 179 kaszubskich, 1 litewska, 26 niemieckich)

Nazwy mniejszościowe

gminy, w których wprowadzono nazwy dodatkowe w języku mniejszości

Nazwy mniejszościowe

Dodatkowe nazwy w językach mniejszości stosowane są na znakach drogowych – tablicach z nazwą miejscowości przy wjeździe do niej i wyjeździe z niej, na drogowskazach i tablicach kierunkowych (znakach z odległościami do miejscowości). Pierwsze takie znaki drogowe (z nazwami niemieckimi) zostały ustawione w sierpniu 2008 roku w gminie Radłów w województwie opolskim.

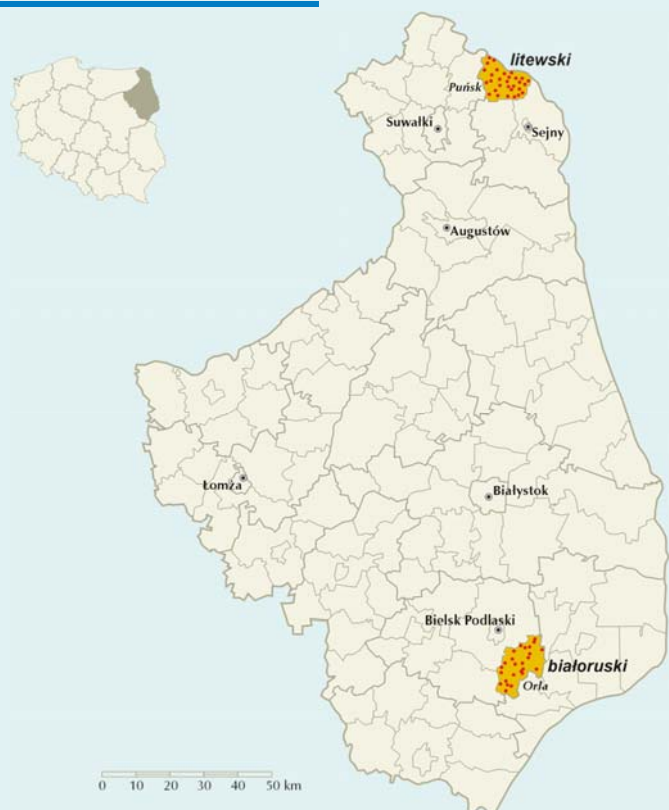
Nazwy białoruskie i litewskie

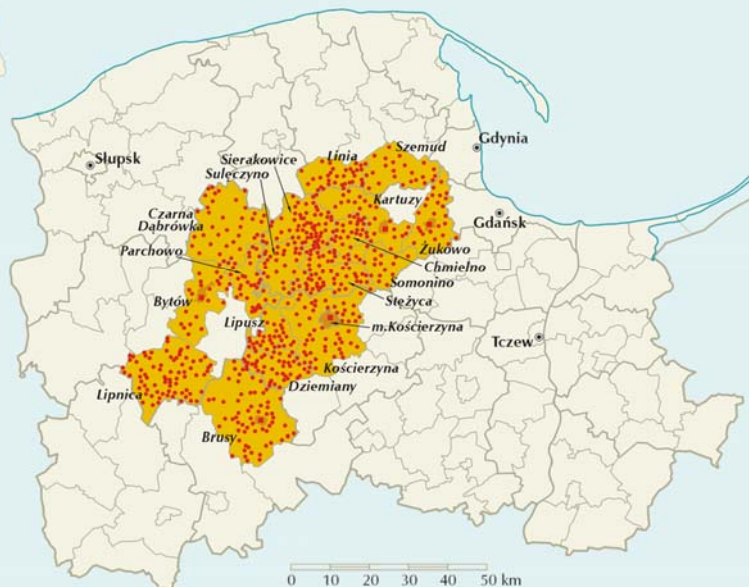
27 nazw białoruskich
w 1 gminie

30 nazw litewskich
w 1 gminie

Nazwy kaszubskie

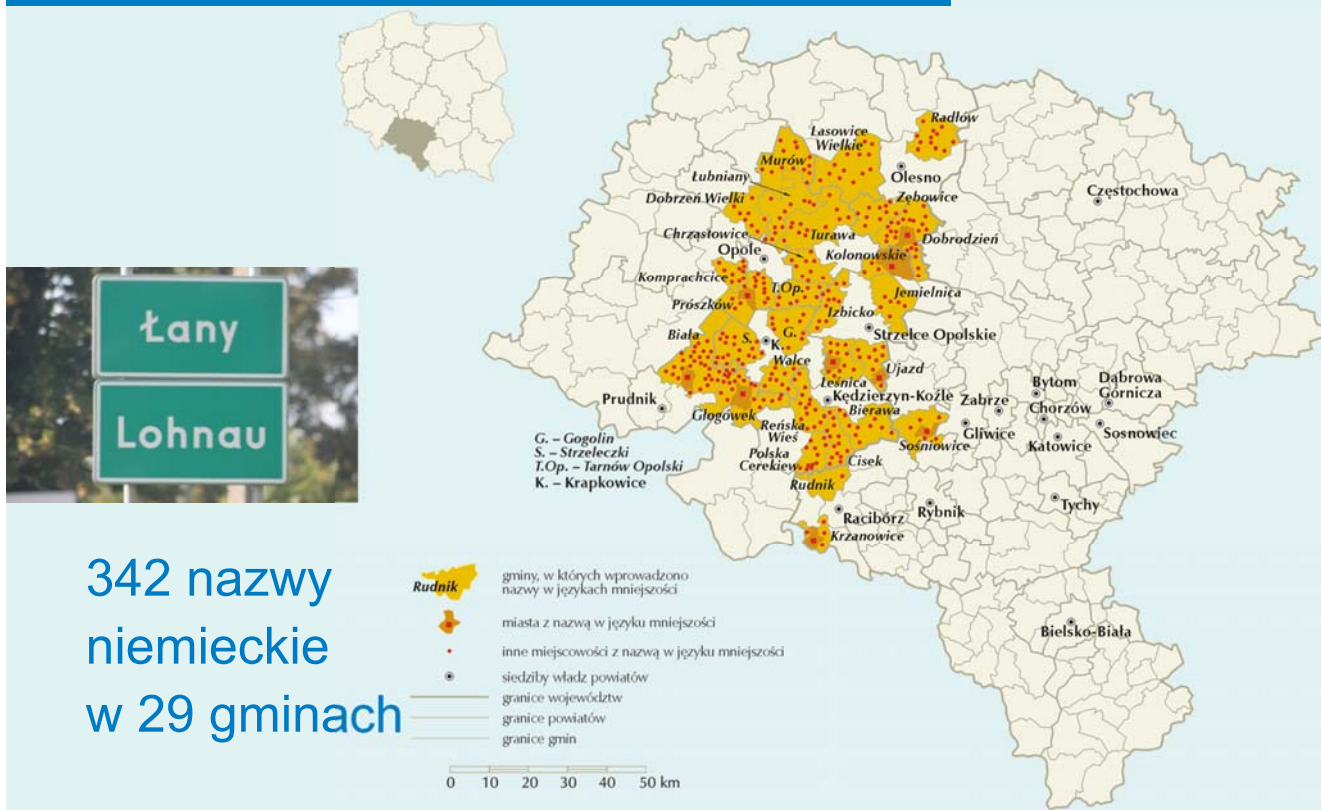
664 nazwy kaszubskie
w 18 gminach

Nazwy łemkowskie

9 nazw łemkowskich
w 2 gminach

Nazwy niemieckie

Nazwy mniejszościowe

Dodatkowe nazwy w językach mniejszości zaczynają także być podawane na mapach, zarówno wydawanych przez prywatnych wydawców, jak i wydawanych przez służbę geodezyjno-kartograficzną.

Fragment mapy wydanej przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii z nazwami niemieckimi

**KOMISJA STANDARYZACJI NAZW GEOGRAFICZNYCH
POZA GRANICAMI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
przy Głównym Geodecie Kraju**

Dziękuję za uwagę

Nazwy w językach mniejszości w Polsce

6 stycznia 2005 roku Sejm Polski uchwalił *Ustawę o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*, która weszła w życie 1 maja 2005 roku. Jest to pierwsza w powojennej historii Polski ustawa całościowo regulująca sprawy mniejszości narodowych, etnicznych i językowych. W ustawie tej zostały zdefiniowane mniejszości: narodowa, etniczna oraz język regionalny.

Mniejszością narodową jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Polski,
- w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją,
- dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji,
- ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę,
- jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Polski od co najmniej 100 lat,
- utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

Mniejszością etniczną jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Polski,
- w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją,
- dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji,
- ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę,
- jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Polski od co najmniej 100 lat,
- nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

Różnica pomiędzy mniejszością narodową a etniczną jest zatem wyłącznie taka, że mniejszość narodowa może się utożsamiać z narodem mającym własne niepodległe państwo, a mniejszość etniczna takiej możliwości nie ma. Jest to kryterium formalne podziału na mniejszości narodowe i etniczne przyjęte wyłącznie na potrzeby tej ustawy.

W ustawie zostały wymienione mniejszości narodowe i etniczne zamieszkujące obecnie w Polsce, spełniające powyższe warunki. Jest to 9 mniejszości narodowych: białoruska, czeska, litewska, niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska i żydowska oraz 4 mniejszości etniczne: karaimska, łemkowska, romska i tatarska.

Za język regionalny uznany został, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, język tradycyjnie używany na terytorium państwa przez jej obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności państwa oraz różniący się od oficjalnego języka; nie obejmuje to ani dialektów języka oficjalnego, ani języków migrantów. Ustawa wymienia jeden język regionalny – kaszubski.

Białorusini są mniejszością narodową tradycyjnie zamieszkałą w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość białoruską zadeklarowało 47640 obywateli polskich, w tym 46041 osób (96,6% osób deklarujących tę narodowość) w województwie podlaskim, natomiast podczas spisu powszechnego z 2011 roku – 43878 osób, w tym 38358 osób (87,4%) w województwie podlaskim.

Czesi są mniejszością narodową nieliczną i znacznie rozproszoną. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość czeską zadeklarowało 386 obywateli polskich, którzy zamieszkiwali we wszystkich województwach. Podczas spisu powszechnego z 2011 r. narodowość tę zadeklarowało 2831 osób.

Litwini to mniejszość narodowa tradycyjnie zamieszkała w północnej części województwa podlaskiego. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość litewską zadeklarowało 5639 obywateli polskich, w tym 5097 osób (90,4%) w województwie podlaskim, natomiast podczas spisu powszechnego z 2011 roku – 7376 osób, w tym 4867 osób (66,0%) w województwie podlaskim.

Niemcy to mniejszość narodowa tradycyjnie zamieszkała w województwie opolskim, w zachodniej części województwa śląskiego i środkowej województwa warmińsko-mazurskiego. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość niemiecką zadeklarowało 147094 obywateli polskich, w tym 104399 osób (71,0%) w województwie opolskim, 30531 (20,8%) w województwie śląskim i 4311 (2,9%) w województwie warmińsko-mazurskim. Podczas spisu powszechnego z 2011 r. narodowość niemiecką zadeklarowało 144236 osób, w tym 78157 osób (54,2%) w województwie opolskim, 34799 (24,1%) w województwie śląskim i 4645 (3,2%) w województwie warmińsko-mazurskim.

Ormianie są mniejszością narodową nieliczną i znacznie rozproszoną. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość ormiańską zadeklarowało 262 obywateli polskich, którzy zamieszkiwali we wszystkich województwach, zaś podczas spisu z 2011 r. 1683 osoby.

Rosjanie są mniejszością narodową znacznie rozproszoną. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość rosyjską zadeklarowało 3244 obywateli polskich, którzy zamieszkiwali we wszystkich województwach, zaś w czasie spisu z 2011 r. 8796 osób. Największe skupiska obywateli polskich narodowości rosyjskiej znajdują się w miastach wojewódzkich oraz w północnej części województwa podlaskiego, gdzie mieszkają staroobrzędowcy (starowiercy).

Słowacy to mniejszość narodowa tradycyjnie zamieszkała w południowej części województwa małopolskiego (tereny Spisza i Orawy). Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość słowacką zadeklarowało 1710 obywateli polskich, w tym 1572 osoby (91,9%) w województwie małopolskim. Podczas spisu powszechnego z 2011 r. narodowość słowacką zadeklarowało 2739 osób, w tym 1428 osób (52,1%) w województwie małopolskim.

Ukraińcy są mniejszością narodową znacznie rozproszoną. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość ukraińską zadeklarowało 27172 obywateli polskich, mieszkających głównie w północnej, zachodniej i wschodniej części Polski: w województwie warmińsko-mazurskim – 11881 osób (43,7%), zachodniopomorskim – 3703 (13,6%), podkarpackim – 2984 (11,0%), pomorskim – 2831 (10,4%). Podczas spisu powszechnego z 2011 r. narodowość ukraińską zadeklarowało 38795 obywateli polskich, mieszkających głównie w północnej, zachodniej i wschodniej części Polski: w województwie warmińsko-mazurskim – 13037 osób (33,6%), zachodniopomorskim – 4482 (11,6%), podkarpackim – 3421 (8,8%), pomorskim – 3932 (10,1%). Tradycyjnym obszarem zamieszkiwanym przez Ukraińców były tereny południowo-wschodniej Polski, z których zostali oni jednak wysiedleni w 1947 r. w wyniku przeprowadzonej przez ówczesne władze komunistyczne akcji „Wisła”.

Żydzi są mniejszością narodową znacznie rozproszoną. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość żydowską zadeklarowało 1055 obywateli polskich mieszkających głównie w miastach, zaś w 2011 r. były 7353 takie deklaracje. Historycznie liczba Żydów w Polsce oscylowała w okolicach 10% populacji. Rozwój żydowskiego życia w Polsce został brutalnie przerwany przez II wojnę światową i hitlerowską politykę Endlösung (ostateczne rozwiązanie). Z około 3,5 miliona polskich Żydów wojnę przeżyło około 300 tysięcy. W okresie PRL w kilku falach emigracyjnych wyjechała większość polskich Żydów: w latach 1945-1948 (emigracja do Palestyny, a następnie nowo powstałego Izraela, Stanów Zjednoczonych i Ameryki Południowej), 1957-1959 (w okresie względnej liberalizacji

reżimu), 1968-1970 (w wyniku antysyjonistycznej, a w rzeczywistości antysemitycznej, nagonki).

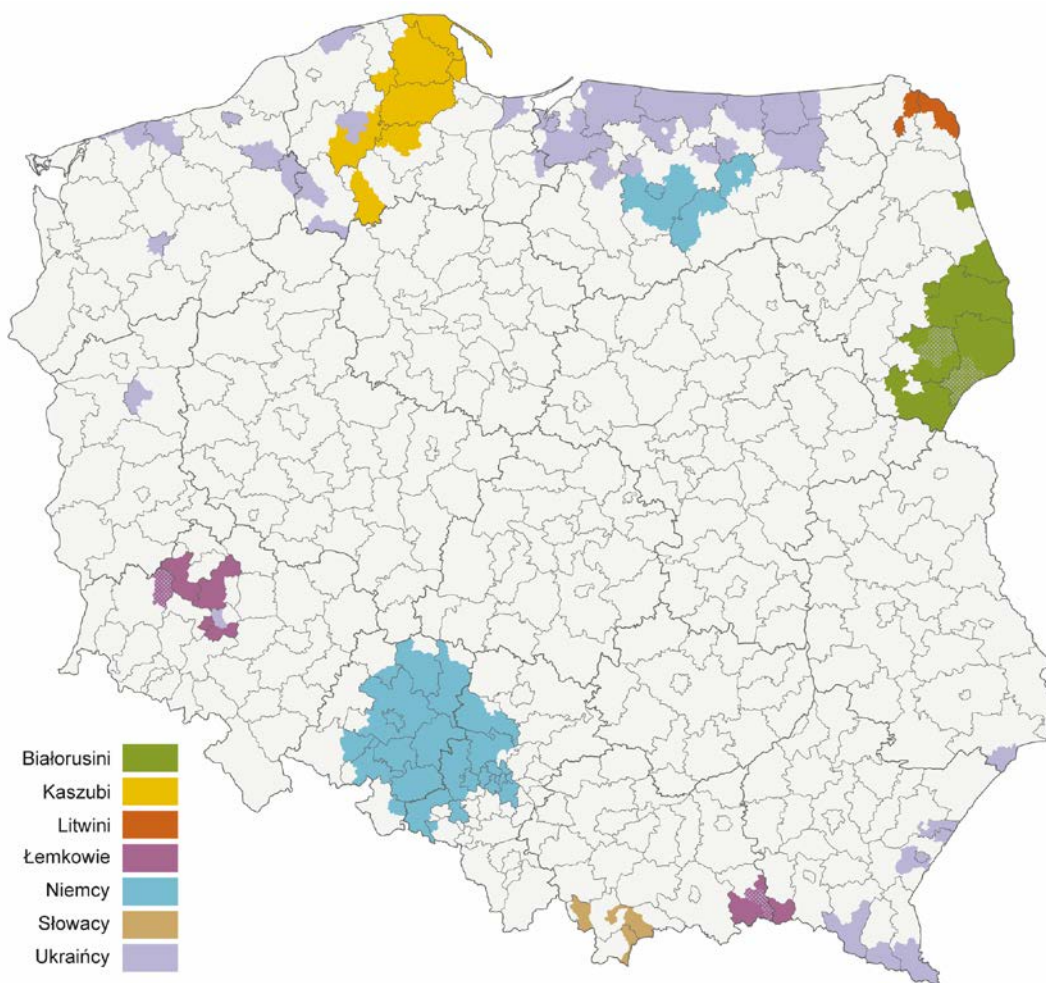
Karaimi są najmniej liczną mniejszością etniczną w Polsce. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość karaimską zadeklarowało 43 obywateli polskich, zaś podczas spisu z 2011 r. 314 osób.

Łemkowie są mniejszością etniczną znacznie rozproszoną. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość łemkowską zadeklarowało 5850 obywateli polskich, mieszkających głównie w zachodniej i południowej części Polski: w województwie dolnośląskim – 3082 osób (52,7%), małopolskim – 1580 (27,0%), lubuskim – 784 (13,4%). Podczas spisu powszechnego z 2011 r. narodowość łemkowską zadeklarowało 9640 osób, mieszkających głównie w zachodniej i południowej części Polski: w województwie dolnośląskim – 4736 osób (49,1%), małopolskim – 2186 (22,7%), lubuskim – 1413 (14,7%). Tradycyjnie członkowie tej mniejszości zamieszkiwali tzw. Łemkowszczyznę, czyli Beskid Niski i część Beskidu Sądeckiego (południowa część województwa podkarpackiego i południowo-wschodnia małopolskiego), skąd zostali oni jednak wysiedleni w 1947 r. w wyniku przeprowadzonej przez ówczesne władze komunistyczne akcji „Wisła”.

Romowie są mniejszością etniczną znacznie rozproszoną. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość romską zadeklarowało 12731 obywateli polskich, mieszkających głównie w miastach na obszarze wszystkich województw. W czasie spisu z 2011 r. narodowość romską zadeklarowały 16723 osoby. Romowie w Polsce należą do czterech grup etnicznych: Polska Roma, Romowie Karpaccy (Bergitka Roma), Kełderasze i Lowarzy. Romowie Karpaccy (prowadzący osiadły tryb życia od kilkuset lat) tradycyjnie zamieszkują górskie tereny województwa małopolskiego. Stosunkowo duże skupiska osób należących do tej grupy znajdują się także w miastach województw dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego oraz w Krakowie, co jest konsekwencją zatrudniania w latach 50. XX wieku Romów w ramach tzw. polityki produktywizacyjnej. Większość Romów należących do pozostałych trzech grup prowadziła niegdyś wędrowny tryb życia, a obecnie przedstawiciele tych społeczności mieszkają głównie w ośrodkach miejskich – jest to konsekwencja przymusowej polityki osiedleńczej prowadzonej przez władze PRL.

Tatarzy są mniejszością etniczną nieliczną zamieszkałą głównie we wschodniej części województwa podlaskiego. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. narodowość tatarską zadeklarowało 447 obywateli polskich, w tym 319 osób (71,4%) w województwie podlaskim, natomiast podczas spisu z 2011 r. narodowość tatarską zadeklarowało 1828 osób, w tym 539 osób (29,5%) w województwie podlaskim.

Językiem kaszubskim, jako językiem używanym w kontaktach domowych, posługują się osoby zamieszkałe głównie w województwie pomorskim. Podczas spisu powszechnego z 2002 r. posługiwanie się językiem kaszubskim zadeklarowało 52665 osób, w tym 52588 (99,9%) w województwie pomorskim, natomiast podczas spisu z 2011 r. taką deklarację złożyło 108140 osób, w tym 107742 (99,6%) w województwie pomorskim.

Ryc. 1. Rozmieszczenie głównych mniejszości narodowych, etnicznych i społeczności posługującej się językiem regionalnych (wg danych ze spisu z 2002 roku).

Z punktu widzenia nazewnictwa geograficznego istotne są zawarte w ustawie regulacje dotyczące używania języka mniejszości oraz nazewnictwa geograficznego w tych językach.

W Polsce nie istnieją żadne ograniczenia w używaniu w życiu prywatnym i publicznym jakiegokolwiek języka. Jednak w kontaktach z urzędami do 2005 roku dopuszczalny był wyłącznie język polski. Ustawa dopuszcza używanie języka mniejszościowego jako „języka pomocniczego” w kontaktach z organami gminy, czyli jednostkami administracyjnymi trzeciego rzędu. Język mniejszości, jako język pomocniczy, może być używany wyłącznie na terenach gmin, w których liczba mieszkańców należących do mniejszości, której język ma być używany jako język pomocniczy, wynosi co najmniej 20% mieszkańców danej gminy (stan ustalany każdorazowo po spisie powszechnym), a gmina została wpisana do „Urzędowego rejestru gmin, w których używany jest język pomocniczy”. Wpis do „Rejestru” dokonywany jest wyłącznie na wniosek rady gminy, w której ma obowiązywać język mniejszościowy. Dlatego nie w każdej gminie spełniającej kryterium liczby ludności należącej do mniejszości wprowadzono język pomocniczy. Również na wniosek rady gminy, w gminie gdzie obowiązuje pomocniczy język mniejszościowy, można taki język wycofać z użycia.

W Polsce jedynie cztery mniejszości stanowią w gminach co najmniej 20% mieszkańców. Są to Białorusini, Litwini, Niemcy oraz społeczność posługująca się językiem

kaszubskim. Zgodnie z danymi ze spisu powszechnego z 2002 roku, na podstawie których po raz pierwszy ustalono gminy, w których przedstawiciele mniejszości narodowej, etnicznej lub społeczności posługujących się językiem regionalnym stanowią co najmniej 20% mieszkańców, w Polsce istniało 51 takich gmin (na ogólną liczbę 2479 gmin):

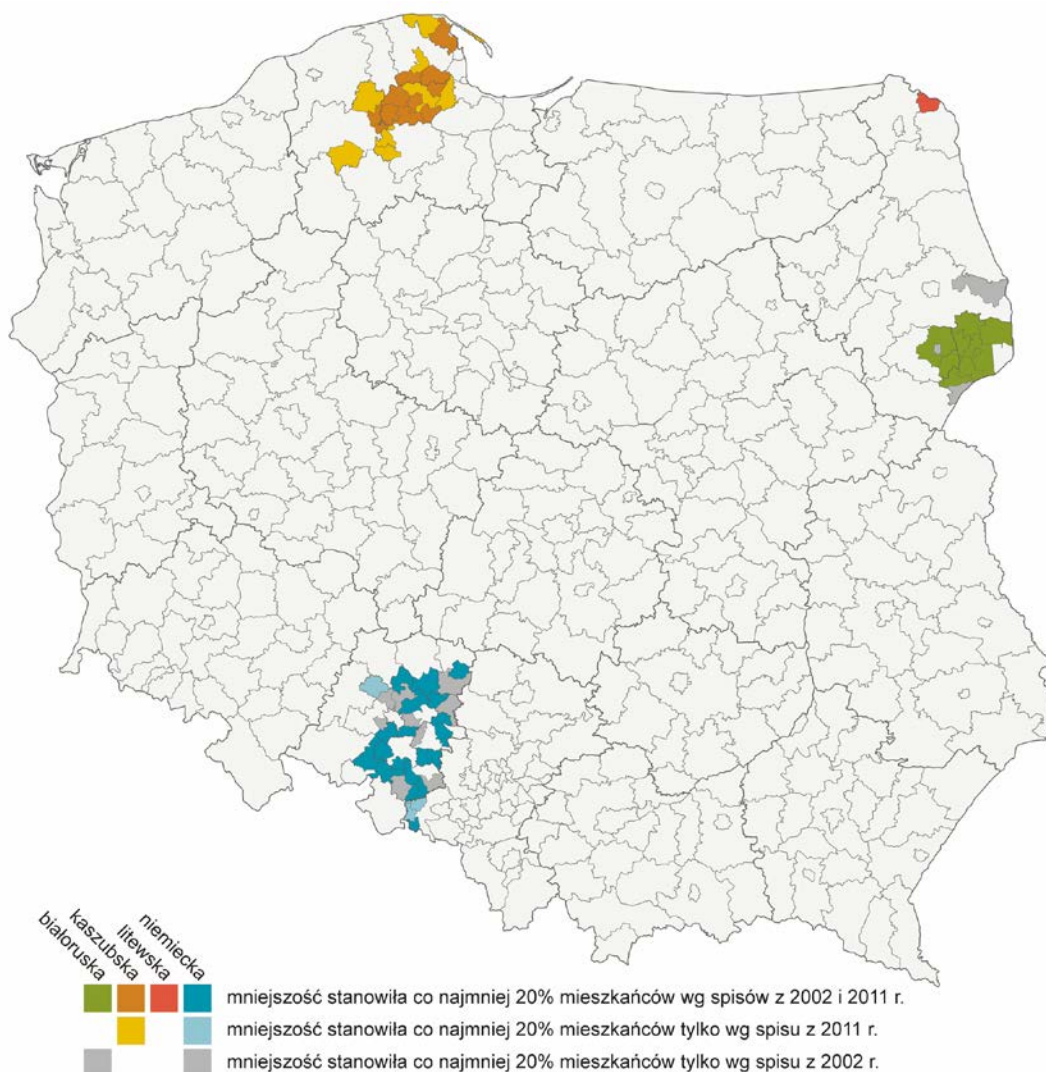
- mniejszość narodowa białoruska w 12 gminach województwa podlaskiego (Bielsk Podlaski-miasto, Bielsk Podlaski-wieś, Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Gródek, Hajnówka-miasto, Hajnówka-wieś, Kleszczele, Narew, Narewka, Orla),
- mniejszość narodowa litewska w 1 gminie województwa podlaskiego (Puńsk),
- mniejszość narodowa niemiecka w 28 gminach województwa opolskiego i śląskiego (Biała, Bierawa, Chrzastowice, Cisek, Dobrodzień, Dobrzeń Wielki, Głogówek, Izbicko, Jemielnica, Kolonowskie, Komprachcice, Krzanowice, Lasowice Wielkie, Leśnica, Łubniany, Murów, Olesno, Pawłowiczki, Polska Cerekiew, Prószków, Radłów, Reńska Wieś, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Ujazd, Walce, Zębówice),
- społeczność posługująca się językiem kaszubskim w 10 gminach województwa pomorskiego (Chmielno, Linia, Parchowo, Przodkowo, Puck (gmina wiejska), Sierakowice, Somonino, Stężycza, Sulęczyno, Szemud).

Ponowne ustalenie odsetka przedstawicieli mniejszości nastąpiło po przeprowadzeniu narodowego spisu powszechnego w 2011 roku. W odróżnieniu od spisu z 2002 roku, w spisie tym można było podać dwie różne narodowości – były przewidziane dwa pytania o przynależność narodową lub etniczną¹. Odsetek ludności w gminach należącej do danej mniejszości w rozumieniu ustawy o mniejszościach narodowych ustalono następująco: dla osób deklarujących tylko jedną narodowość – uwzględniona została ta narodowość; dla osób deklarujących polską i niepolską narodowość – uwzględniona została narodowość niepolska bez względu na to, czy była wymieniona jako pierwsza (w odpowiedzi na pierwsze pytanie), czy jako druga (w odpowiedzi na drugie pytanie); dla osób deklarujących dwie niepolskie narodowości uwzględniona została tylko pierwsza z wymienionych narodowości (odpowieź na pierwsze pytanie).

Zgodnie z nowymi danymi nie zmieniła się liczba gmin, w których przedstawiciele mniejszości stanowią ponad 20% mieszkańców – jest ich 51 (ryc. 2). Jednak w niektórych przypadkach są to inne gminy. W przypadku mniejszości białoruskiej jest to obecnie 9 gmin (ubytek trzech gmin), litewskiej – 1 gmina (bez zmian), niemieckiej – 22 gminy (ubytek 9 gmin, doszły zaś trzy nowe gminy), kaszubskiej – 19 gmin (wzrost o 9 gmin):

- mniejszość białoruska w 9 gminach województwa podlaskiego (Bielsk Podlaski (gmina wiejska), Czyże, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka (gmina miejska), Hajnówka (gmina wiejska), Kleszczele, Narew, Narewka, Orla),
- mniejszość litewska w 1 gminie województwa podlaskiego (Puńsk)
- mniejszość niemiecka w 22 gminach województwa opolskiego i śląskiego (Biała, Cisek, Głogówek, Jemielnica, Kolonowskie, Krzanowice, Lasowice Wielkie, Leśnica, Murów, Pietrowice Wielkie, Polska Cerekiew, Popielów, Prószków, Radłów, Reńska Wieś, Rudnik, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Ujazd, Walce, Zębówice),
- mniejszość kaszubska w 19 gminach województwa pomorskiego (Chmielno, Czarna Dąbrówka, Dziemiany, Jastarnia, Kartuzy, Krokowa, Linia, Lipnica, Lipusz, Luzino, Parchowo, Przodkowo, Puck (gmina wiejska), Sierakowice, Somonino, Stężycza, Sulęczyno, Szemud, Żukowo).

¹ Pierwsze pytanie: „Jaka jest Pana(i) narodowość? Przez narodowość należy rozumieć przynależność narodową lub etniczną – nie należy jej mylić z obywatelstwem”. Drugie pytanie: „Czy odczuwa Pan(i) przynależność także do innego narodu lub wspólnoty etnicznej?”.

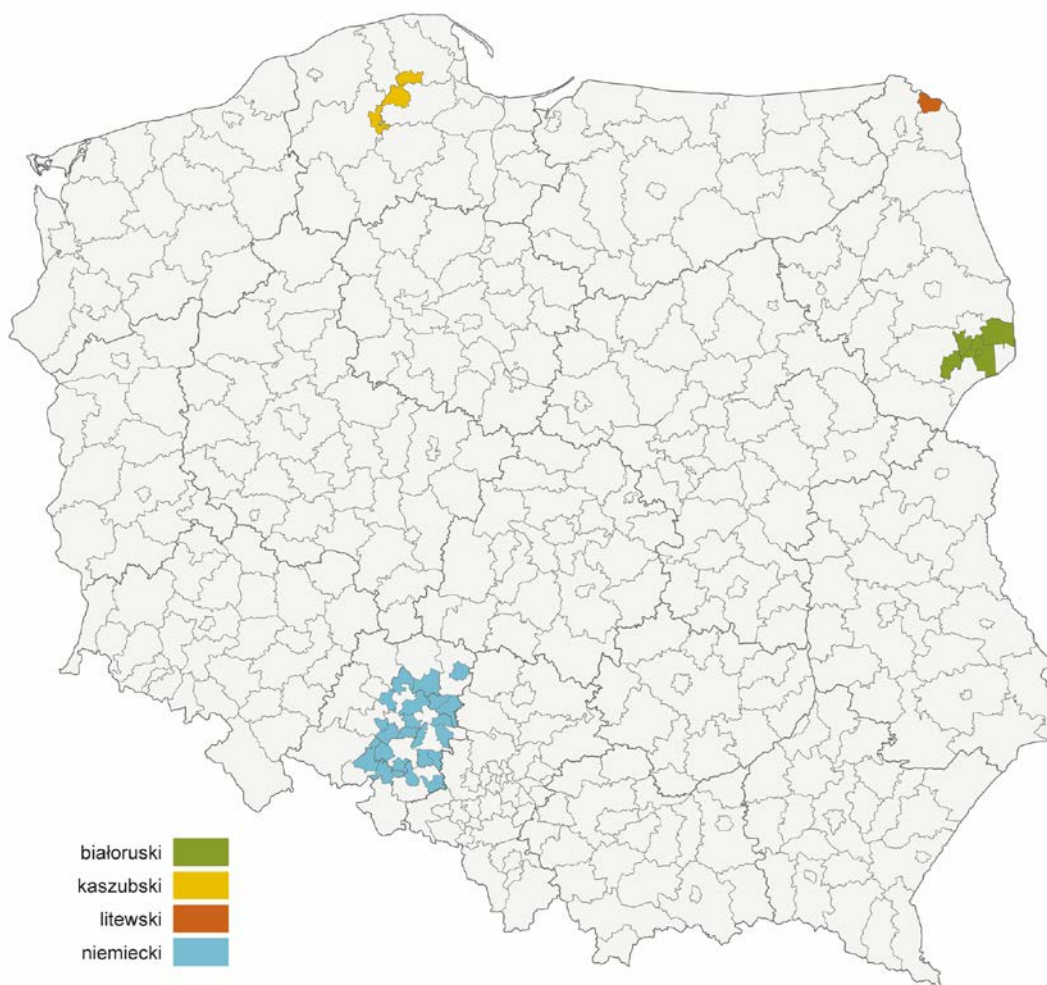

Ryc. 2. Gminy, w których przedstawiciele mniejszości narodowej, etnicznej lub społeczności posługujących się językiem regionalnym stanowią co najmniej 20% mieszkańców

Język pomocniczy wprowadzono w 31 gminach (stan na 1 stycznia 2014 r.; zob. ryc. 3), przy czym w sześciu gminach, w których wprowadzono niemiecki jako język pomocniczy (Bierawa, Chrzastowice, Dobrodzień, Dobrzeń Wielki, Izbicko i Komprachcice) na podstawie danych ze spisu z 2002 roku, mniejszość według danych ze spisu z 2011 r. stanowi mniej niż 20% mieszkańców. Jednak przepisy nie przewidują, aby w takich przypadkach gminie odgórnie odebrane zostało prawo używania języka pomocniczego – może się to stać wyłącznie na wniosek samej gminy.

Gminy, w których wprowadzono język pomocniczy:

- białoruski w 5 gminach województwa podlaskiego: Czyże, Hajnówka (gmina miejska), Hajnówka (gmina wiejska), Narewka, Orla,
- kaszubski w 3 gminach województwa pomorskiego: Linia, Parchowo, Sierakowice,
- litewski w 1 gminie województwa podlaskiego: Puńsk,
- niemiecki w 22 gminach województwa opolskiego: Biała, Bierawa, Chrzastowice, Dobrodzień, Dobrzeń Wielki, Głogówek, Izbicko, Jemielnica, Kolonowskie, Komprachcice, Lasowice Wielkie, Leśnica, Murów, Prószków, Radłów, Reńska Wieś, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Ujazd, Walce, Zębowice.

Ryc. 3. Gminy, w których wprowadzono język pomocniczy

Ustawa określa, że obok ustalonych w języku polskim nazw geograficznych mogą być używane również, jako nazwy dodatkowe, tradycyjne nazwy w języku mniejszości dla miejscowości, obiektów fizjograficznych oraz ulic. Nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych w języku polskim są nazwami urzędowymi – ustala je na szczeblu centralnym Minister Administracji i Cyfryzacji². Polskie nazwy ulic, placów, skwerów, parków itp. pozostają natomiast w gestii rad gmin. Nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych w językach mniejszości są ustalane na wniosek Rady Gminy i muszą uzyskać pozytywną opinię Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. Nazwy te mogą być ustalone dla obiektów znajdujących się w gminach, w których osoby należące do mniejszości, w której języku są te nazwy, stanowią co najmniej 20% mieszkańców. Nazwy miejscowości zamieszkanycy mogą być również ustalane w przypadku gmin niespełniających wymogu ilościowego liczby jej mieszkańców należących do mniejszości. Dla takich miejscowości można wprowadzić nazwę dodatkową, jeżeli w wyniku konsultacji społecznych za taką nazwą opowie się ponad połowa osób biorących w nich udział. Dodatkowe nazwy w języku mniejszości mogą być wprowadzone na terenie całej gminy lub tylko w jej części.

Nazwy w językach mniejszości nie mogą być stosowane samodzielnie – muszą zawsze wystąpić po oficjalnej nazwie w języku polskim. Nazwy w językach mniejszości, w przeciwieństwie do nazw w języku polskim, nie są nazwami oficjalnymi, a tylko „nazwami dodatkowymi” (pomocniczymi). Nazwy w językach mniejszości nie mogą nawiązywać do

² Do 2011 roku Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

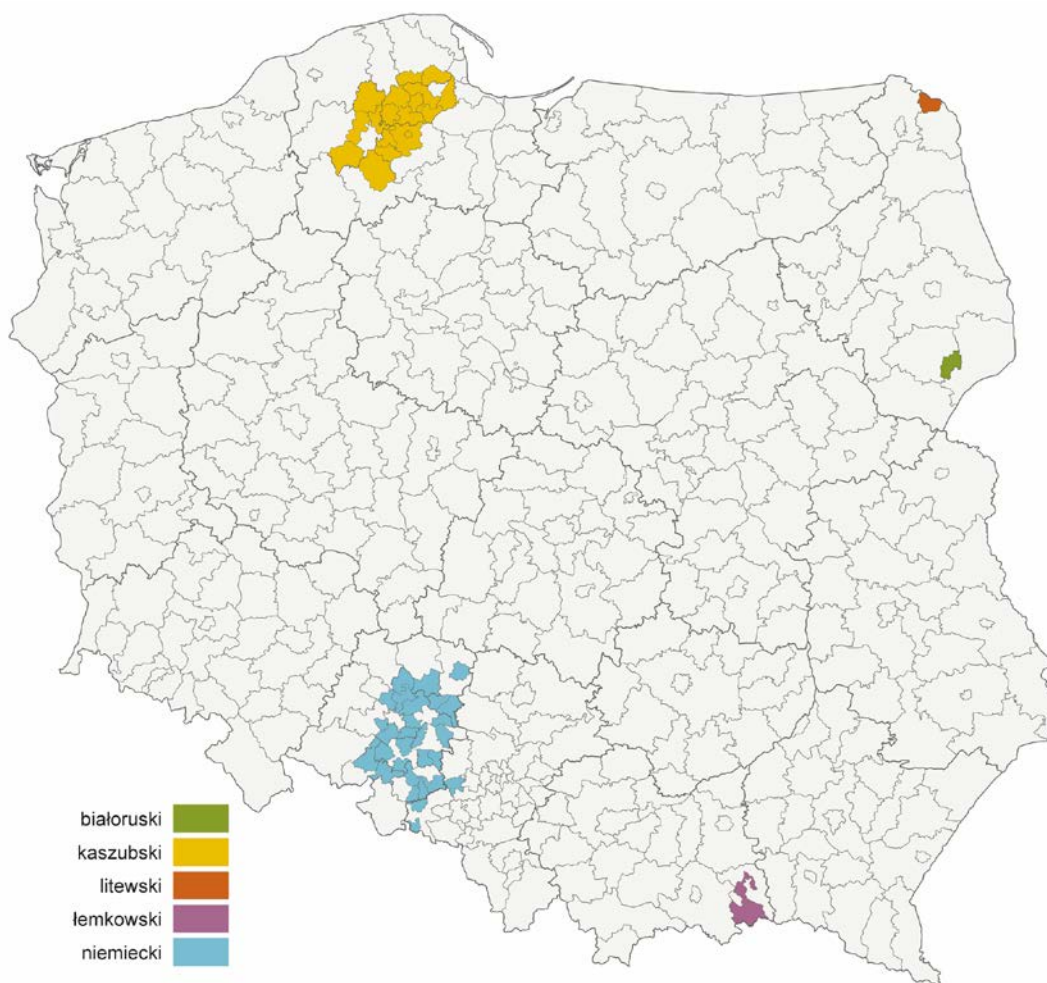
nazw z okresu 1933–1945 nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Radzieckiego. Celem tego ograniczenia jest nie dopuszczenie do nadawania nazw wprowadzonych w czasie II wojny światowej przez niemieckie i radzieckie władze okupacyjne, a także nie dopuszczenie do nadawania nazw wprowadzonych przez Niemców po 1933 r., kiedy to na ówczesnych wschodnich obszarach Niemiec były sztucznie germanizowane nazwy geograficzne pochodzenia słowiańskiego.

Wszystkie nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych zaproponowane przez radę gminy muszą uzyskać pozytywną opinię Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. W przypadkach wątpliwych Komisja prosi gminę o wyjaśnienia lub sugeruje korektę zapisu nazwy. W skrajnych przypadkach Komisja odrzuca zaproponowaną nazwę. Nazwa w języku mniejszości jest formalnie ustalona po wpisaniu jej do „Rejestru gmin, na których obszarze są używane nazwy w języku mniejszości”.

Obecnie (stan na 1 lutego 2014 roku) dodatkowe nazwy zostały wprowadzone dla 1072 miejscowości i ich części w 51 gminach (ryc. 4). Są to nazwy dla 14 miast (w tym 3 miast powiatowych), 682 wsi, 165 części wsi, 43 przysiółków, 103 osad, 22 osad leśnych (leśniczówek), 37 kolonii i 6 części kolonii i osad. W żadnej z gmin nie ustalono jednak dodatkowych nazw dla wszystkich miejscowości lub ich części. Nie ustalono dotychczas także żadnej nazwy dla obiektu fizjograficznego, ani formalnie nie wprowadzono dodatkowych nazw ulic i placów (nazwy takie jednak spotykane są w niektórych miejscowościach).

Dodatkowe nazwy miejscowości i ich części wprowadzono w pięciu językach:

- 27 nazw białoruskich w 1 gminie województwa podlaskiego (Orla),
- 664 nazwy kaszubskie w 18 gminach województwa pomorskiego (Brusy, Bytów, Chmielno, Czarna Dąbrówka, Dziemiany, Kartuzy, Kościerzyna (gmina miejska), Kościerzyna (gmina wiejska), Linia, Lipnica, Lipusz, Parchowo, Sierakowice, Somonino, Stężyca, Sulęczyno, Szemud, Żukowo),
- 30 nazw litewskich w 1 gminie województwa podlaskiego (Puńsk),
- 9 nazw łemkowskich w 2 gminach województwa małopolskiego (Gorlice, Uście Gorlickie),
- 342 nazwy niemieckie w 29 gminach województwa opolskiego i śląskiego (Biała, Bierawa, Chrzastowice, Cisek, Dobrodzień, Dobrzeń Wielki, Głogówek, Gogolin, Izbicko, Jemielnica, Kolonowskie, Komprachcice, Krzanowice, Lasowice Wielkie, Leśnica, Lubniany, Murów, Polska Cerekiew, Prószków, Radłów, Reńska Wieś, Rudnik, Sośnicowice, Strzeleczyki, Tarnów Opolski, Turawa, Ujazd, Walce, Zębówce).

Ryc. 4. Gminy, w których wprowadzono nazwy dodatkowe w języku mniejszości

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	razem
białoruski	–	–	–	–	–	27	–	–	–	27
kaszubski	–	76	10	81	88	142	–	263	4	664
litewski	–	–	30	–	–	–	–	–	–	30
łemkowski	–	–	1	–	–	8	–	–	–	9
niemiecki	11	15	149	63	48	38	11	7	–	342
razem	11	91	190	144	136	215	11	270	4	1072

Tab. 1. Liczba nazw dodatkowych w językach mniejszości przyjętych w poszczególnych latach

Dodatkowe nazwy w językach mniejszości stosowane są na znakach drogowych (ryc. 5) – tablicach z nazwą miejscowości przy wjeździe do niej i wyjeździe z niej, na drogowskazach i tablicach kierunkowych (znakach z odległościami do miejscowości)³. Pierwsze takie znaki drogowe (z nazwami niemieckimi) zostały ustawione w sierpniu 2008 roku w gminie Radłów w województwie opolskim.

³ Por. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 10 sierpnia 2005 r. w sprawie umieszczania na znakach i tablicach dodatkowych nazw w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym.

Dodatkowe nazwy w językach mniejszości zaczynają także być podawane na mapach, zarówno wydawanych przez prywatnych wydawców, jak i wydawanych przez służbę geodezyjno-kartograficzną (ryc. 6, 7).

Ryc. 5. Dwujęzyczne znaki drogowe w: gminie Leśnica (z nazwą niemiecką), gminie Sierakowice (z nazwami kaszubskimi), gminie Gorlice (z nazwą łemkowską)

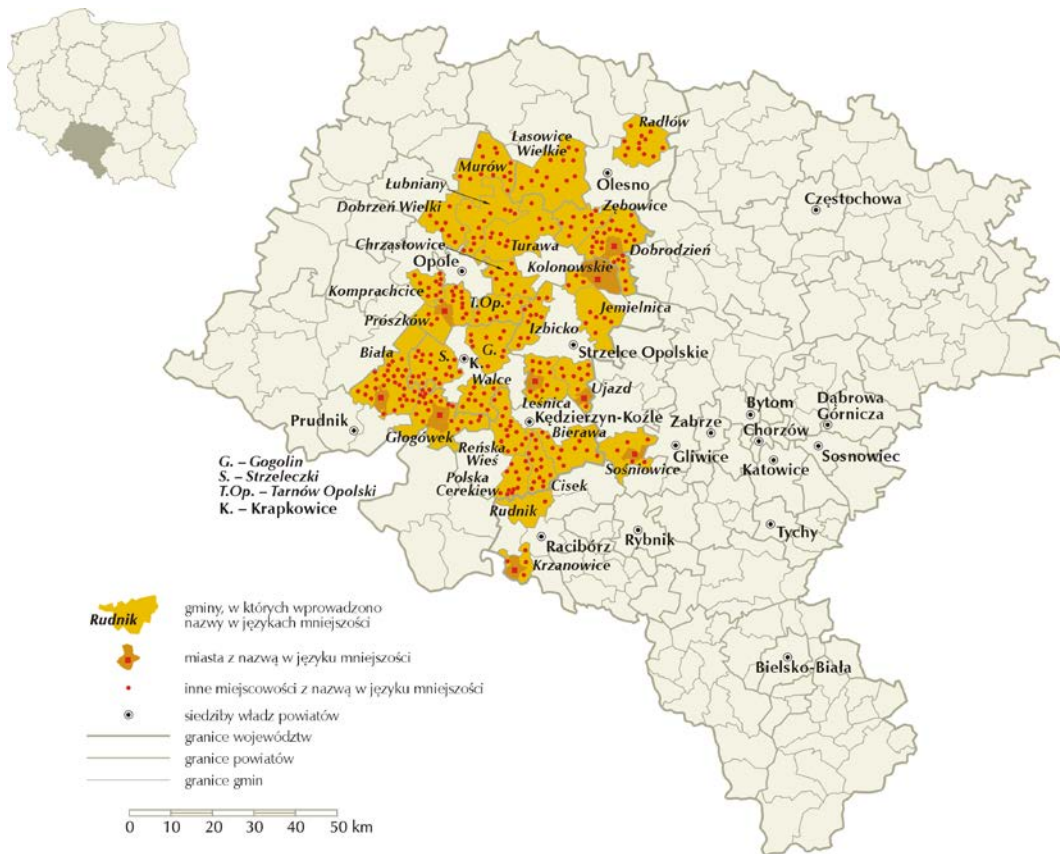

Ryc. 6. Przykład mapy z dodatkowym nazewnictwem (niemieckim) wydanej przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii.

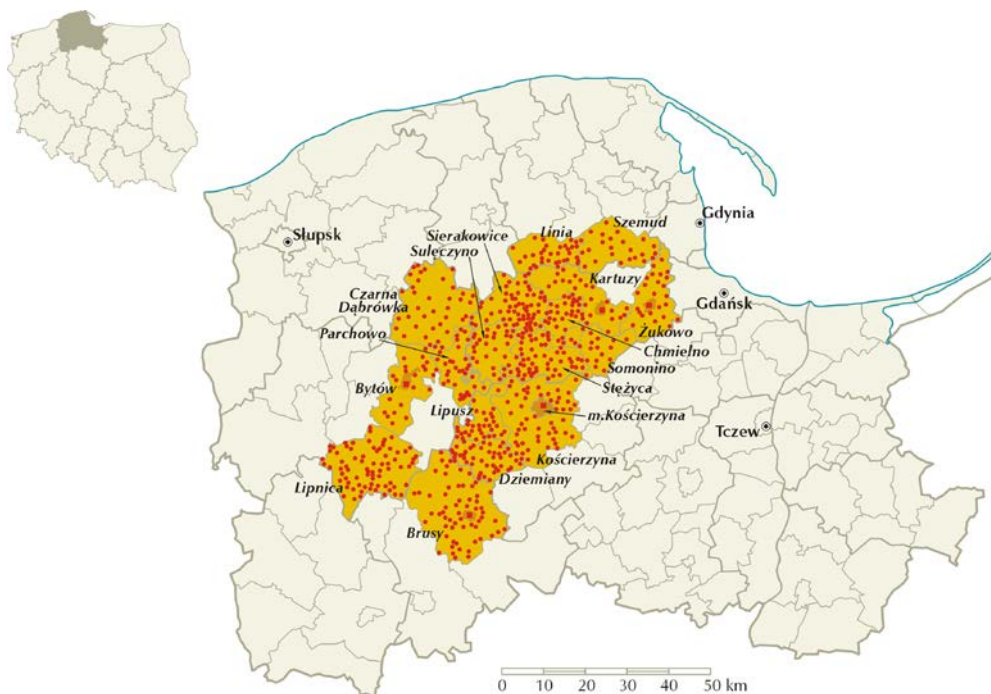

Ryc. 7. Przykład mapy z dodatkowym nazewnictwem (kaszubskim) wydanej przez prywatnego wydawcę.

Pełna, na bieżąco aktualizowana, lista dodatkowych nazw w językach mniejszości jest dostępna na stronie internetowej Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej: http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/nazwy_w_jezykach_mniejszosci.pdf.

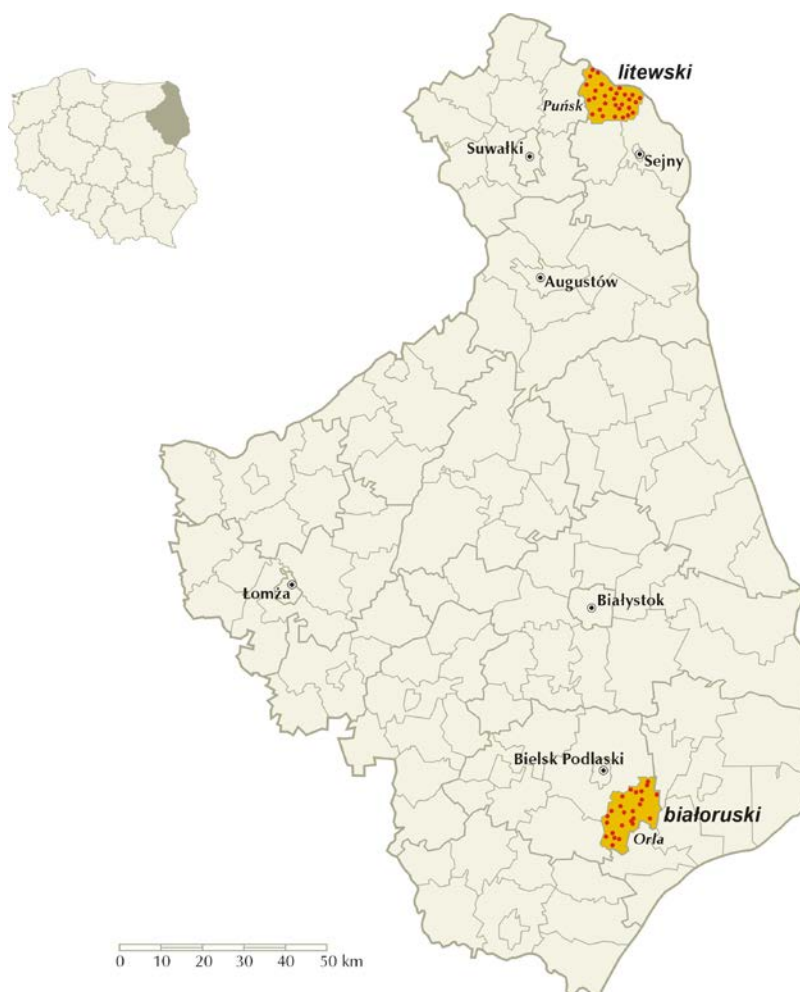
Ryc. 8. Miejscowości, dla których zostały przyjęte dodatkowe nazwy w języku niemieckim

Ryc. 9. Miejscowości, dla których zostały przyjęte dodatkowe nazwy w języku kaszubskim

Ryc. 10. Miejscowości, dla których zostały przyjęte dodatkowe nazwy w języku łemkowskim

Ryc. 11. Miejscowości, dla których zostały przyjęte dodatkowe nazwy w języku białoruskim i litewskim